

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

סנהדרין דף לט-א

נשמה וגוף

"א"ל ההוא אמגושא לאמימר מפלגך לעילאי דהורמיז מפלגך לתתאי דאהורמיז, א"ל א"כ היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה".

רש"י מפרש שהחלק העליון הוא שד, והתחתון הוא הקב"ה. ולפי דבריו קשה מדוע דוקא החלק התחתון שייך להקב"ה.

אמנם לפי התוס', וכ"כ המהרש"א והגר"א באגדות רבב"ח, הפירוש הוא להיפך: העליון הוא הקב"ה, והתחתון הוא השד. ומבאר המהרש"א שיש באדם חלק רוחני וחלק גשמי. החלק הרוחני הוא העליון שנמצא בו המוח והנשמה, והחלק התחתון הוא הגוף הנמוך. אותו אמגושא שאל, שבהכרח שני החלקים מגיעים משני מקורות שונים.

תשובת אמימר היא שאדרבה העבודה היא לחבר את הגשמי לרוחני. מטרת האדם היא לקדש את הגוף. הגר"א במשלי מביא שהנה יש נר"נ - נפש היא החלק התחתון, נשמה היא החלק העליון, והרוח באמצע היא האדם עצמו. ובידו לבחור אם להעלות הכל לנשמה, או להוריד הכל אל הנפש הבהמית.

ובאגדות רבב"ח ("לידיי הזי לי הורמיז") כתב הגר"א שכשם שאפשר לקדש את החומר, יש דרך הפוכה, לקלקל את הרוחניות. ואלו שנאמר עליהם שפניהם כשולי קדירה (נראה הפירוש, שהפנים משקפים את הרוחניות והפנימיות, ואותם אנשים משחירים את החלקים האלה).

ועכ"פ שני החלקים מגיעים מאותו מקור. וזה מה שהגויים מתקשים להבין, כיצד גם החלק הגשמי יכול להתחבר לרוחניות. ונצרך את דברי הרמ"א (סי' ו) על החתימה "מפליא לעשות" - "ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי".

וזה הלחך הגדול בגמ' כאן, שגם החלק החומרי ניתן לשייכו לעליונים, שכן אף הוא של הקב"ה.

דף לט-ב

קבורת משה

"א"ל ההוא מינא לרבי אבהו אלקיכם כהן הוא דכתיב ויקחו לי תרומה כי קבריה למשה במאי טביל, וכי תימא במיא והכתיב מי מדד בשעלו מים, א"ל בנורא טביל דכתיב כי הנה ה' באש יבא, ומי סלקא טבילותא בנורא, א"ל אדרבה עיקר טבילותא בנורא הוא דכתיב וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים".

וכתב היד רמה (ועל דרך זו במהרש"א ועוד): "לאו דוקא א"ל לקיים מה שנאמר ענה כסיל כאולתו, כלומר לדברך אפי' אם היה צריך לטבול הוה יכילנא למימר לך דטביל בנורא וכו', מיהו ח"ו דאיכא טומאה קמיה קב"ה ואין שום דבר מלכלכו כדי שיטבול באש או בדבר אחר".

ולשון המהר"ל: "כי הוא ית' נבדל מהכל שלכך נקרא אש כי האש הוא נבדל מהכל ולא יצטרף אליו דבר טומאה".

החת"ס (דרשות ח"א דף קנז). מבאר כי צדיקים אינם מטמאים כי כבר בחייהם נטבלו הם ונגעלו מכל גיעול ותיעוב, וכיון שהם נטבלו בחייהם בליבון והגעלה שוב אין הנוגע ומתעסק בהם כמותם בעי טבילה במים כי לא נטמא מנגיעותם. וידוע מרע"ה נתקדש בענן ויכסהו הענן ששת ימים למרק אכילה שבמעיו (יזמא ד, ב) וא"כ נגעל ונטבל מרע"ה באש שבענן ולא בעי הנוגע טבילה, והיינו דא"ל 'דטביל בנורא' לא קאי אהקב"ה אלא מרע"ה כבר טבול בנורא מעיקרא ולא טימא כלל.

עוד מובא שם בהערה מכת"י ק של החת"ס, דהשקו"ט של הגמרא היא כיצד מגיע הצדיק לקדושה וטהרה. ואם תאמר במים, כלומר ענווה, זה אינו, דכלפי הקב"ה אין זה ענווה, שאפילו מה אינו עניו כלפיו יתברך. אלא הדרך היא אש, כלומר עזות דקדושה, שכאשר שם את כל כוחו ומוסר את חייו למען עבודת ה', אז אפשר להגיע לקורבה גדולה.

דף לט-ג

מפלתן של רשעים

"ויעבר רנה במחנה, א"ר אחא בר חנינא באבוד רשעים רנה, באבוד אחאב בן עמרי רנה, ומי חדי קוב"ה במפלתן של רשעים הכתיב בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו ואמר רבי יונתן מפני מה לא נאמר בהודאה זו כי טוב לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים, דאמר ר' שמואל בר נחמן אמר ר' יונתן מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה אמר להן הקב"ה מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה".

וצ"ב מדוע הקושיא ("ומי חדי קוב"ה") נשאלה רק אחרי שפירשנו דהפסוק "באבד רשעים רנה" קאי על אחאב, הלא על עצם הפסוק קשיא.

וביאר היערות דבש (ח"ב דרוש א), דהנה הפירוש בכך שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים, הוא שהקב"ה חפץ בתקנתם של הרשעים ולא באיבודם. [וכ"כ המהרש"א שהמושג שמחה אצל הקב"ה הוא שיש לו חפץ ורצון, וכבר אמר הכתוב כי לא אחפץ במוות הרשע כי אם בשובו מדרכו וחיה, וזהו שלא נאמר כי טוב במפלתן של רשעים דכי טוב נאמר על הקיום והרצון לפניו.]

כאשר יש רשעי ישראל שמתים, בזכות זה הם מפסיקים לעשות עבירות, ומתחילים בתהליך התיקון. ועל כן היה אפשר להסביר דבאבוד רשעים רינה, הוא גם עליהם עצמם, דסוף סוף מתחילים את תיקונם. אך אחרי שפרשנו פסוק זה על אחאב, והרי תנן לקמן בפרק חלק דאין לו חלק לעוה"ב, ושוב אין כאן תיקון, מעתה קשה על מה השמחה, שהרי אין הקב"ה שמח על מפלתן של רשעים שאינם מגיעים לתיקון (כמו מצרים שטבעו).

ובמהר"ל כאן איתא דברים נפלאים: עיקר תכלית העולם שכבוד שמים יגיע מכל דבר בעולם. והוא שאנו מתפללים בימים נוראים "ויתנו לך כתר מלוכה" שכל העולם כולו יקבל את קב"ה כמלך. וכשיש כאן גילוי רק מהצדיקים, ואבידה לרשעים, אין זו תכלית העולם, ואין שמחה.

רבי צדוק הכהן ועוד ספרים מדברים הרבה על כך שיש עבודת איתכפאי - לכפות את הרע. ויש אתהפכא - להפוך את הרע לטוב. וזו עיקר התכלית. וכאשר אנו פוגשים רע שנאבד ולא נתקן, אין בזה רינה ושליומות.

דף מ

אחרי רבים להטות

במרגליות הים עמד בהערה נפלאה בענין אחרי רבים להטות. מצד הסברא היה נראה שהרבים צריכים להיות כולם עומדים באותה סברא. שכן אם כל אחד מהם בא מכות סברא נפרדת, איך ניתן לצרפם, הרי חולקים זה על זה. אולם הדין בסנהדרין הוא שהולכים אחרי הרוב אפילו אם לא מסכימים זה לזה בטעם הדבר. ומביא לכך כמה ראיות.

ובש"ך (הו"מ סי' כה, יט) כתב שאם יש איסור דאורייתא והרבים מסכימים להקל מב' טעמים, אין מצרפים אותם יחד, "מיהו דוקא כשבאנו להתיר דין שאנו מסופקים בו מתוך החיבורים, הלכך כיון שאין הרבים לפנינו חיישינן שמא בזה העיקר כאותו פוסק שמחמיר ובאיך מילתא העיקר כפוסק השנה דמחמיר,

שמספר ק"כ הוא תרומה של העולם. העולם קיים ו' אלפי שנים, תרומה היא אחד מחמישים (שני אחוז), וזהו מספר ק"כ מתוך ו' אלפים. נמצא שכל אלו שהגיעו מכוח משה שייכים לתרומת הקודש של העולם. הם שייכים לקדושה באופן מיוחד, והם היו המנהיגים בשלבים שונים של ימי עם ישראל, כתרומת קודש ששתל הקב"ה באותם דורות.

דף מב

קידוש לבנה

"כל המברך את החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה. תנא דבי רי"ש אלמלא זכו ישראל להקביל פני אביהן שבשמים פעם אחת בחודש דיים".

צ"ב מדוע ברכת הלבנה היא הקבלת פני השכינה. ע"פ קבלה יש בזה ענינים עמוקים מאד. וננסה לבאר ע"פ פשט.

וביסוס הדברים שמעתי ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל אודות המצוה הראשונה "החודש הזה לכם". וצ"ב מדוע מכל המצוות נבחרה מצוה זו להיות הראשונה. והיה יותר ראוי לכאן שתהיה זו מצוה אמונה או שמירת שבת.

וביאר הגר"מ ש"ד הנה כלל ישראל מונה ללבנה, ואוה"ע מונים לחמה. הלבנה משתנית כל חודש, ואילו החמה קיימת באופן תמידי לאורך השנה ומשלימה מחזור בתום שנה. אין בשנת החמה חדשים ואין במחזור הלבנה שנים. נמצא שהלבנה שייכת לחודש, והחמה לשנה. חודש הוא מלשון חידוש. שנה הוא מלשון ישן. הלבנה מראה חידוש בעולם, בעוד שהחמה מראה קביעות וישון.

הרמב"ן בסו"פ בא מבאר שהכפירה הגדולה שיש בעולם היא כפירה בחידוש העולם. האומר שהעולם קדמון כופר בבורא. אם העולם מחודש, פירושו שיש לו התחלה אמצע וסוף. יש לו תכלית. אמונת בריאת העולם מחייבת חידוש שמוביל לאיזה מקום.

כשעם ישראל מתחיל את התהליך של כלל ישראל. כל ענינים להראות שיש בורא ומחדש לעולם. על כן פותחת המצוה של קידוש החודש, שכן כל מפעלו של כלל ישראל הוא בתוך המערכת של החודש, של החידוש. המאמר הראשון של העולם הוא בראשית שבו נברא הזמן, אשר מהווה את המסגרת של המציאות. כך מאמר 'החודש הזה לכם' הוא המקום שבו חי ופועל כלל ישראל. כל מקום שגלו שכינה עמם, ונמצא שהם מגלים את המערכת של החידוש. זו מצוה ראשונה שנצטוו ישראל.

מעתה מובן שבכל פעם שמברכים על הלבנה, מכירים בחידוש שלה. לפיכך יש כאן הקבלת פני השכינה, דגילוי הלבנה מראה את בשורת החידוש של העולם וגילוי השכינה, גילוי הבורא בעולם.

דף מג

ערבות

לשיטה אחת לא נתערבו ישראל זה לזה על הנגלות, אלא משעברו את הירדן. היינו שמושג הערבות מתחיל בארץ ישראל.

וביאר הדבר, כפי שהבאנו לעיל (דף כ') גבי ג' מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, מדברי המהר"ל, שלא נעשו ישראל מחוברין להיות עם אחד לגמרי עד שהגיעו לא"י והיה להם מקום אחד הוא ארץ ישראל. ע"י א"י הם נחשבים עם אחד לגמרי. ומכך נובעת הערבות - מלשון שמתערבים זה בזה.

ונוסיף בזה ע"פ דברי הרס"ג הנודעים "אין אומתנו אומה אלא בתורתיה", כלומר התורה היא החיבור הפנימי של כלל ישראל. ונצרך את דברי הרמב"ן שעיקר המקום שמקיימים בו את התורה, הוא רק בא"י, ובחול אינו אלא בגדר "הציבי לך ציונים". ונמצא שכיון שהתורה היא הדבק שמחבר את ישראל להיות עם אחד, ממילא עד שלא נכנסו לא"י, שהוא מקום קיום התורה, לא היו בגדר אומה.

אבל כשהרבים לפנינו פשיטא דאזלינן בתייהו אע"ג שאין מסכימים מטעם אחד, דלא אשכחן בשום דוכתא דסנהדרין או דיינים צריכים הרבים לומר טעם אחד". וכן דעת המהר"ט (ח"ב סי' ט). וראיתם מהגמ' לעיל (לד, א) דכותבים דברי המזכים והמחייבים כדי שלא יאמרו טעם א' מב' מקראות דאין מונין להם אלא אחד, משמע דוקא מב' מקראות דעל כרחך חד מנייהו שקורי משקר, דחד מהנך קראי ע"כ לאו להכי אתא, הא אם אמרו ב' טעמים שאינם דרשת הפסוקים, אין מניעה מלצרפם.

עוד הביא ממדרש רבה (ויקרא ד, ו) דגוי אחד שאל את ר' יהושע בן קרחה, "כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות, אנו מרובים מכם, מפני מה אין אתם משוין עמנו בע"ז." א"ל יש לך בנים. א"ל הזכרתי צרתי. א"ל למה, א"ל הרבה בנים יש לי, בשעה שהן יושבין על שלחני, זה מברך לאלהי פלוני וזה מברך לאלהי פלוני... א"ל עד שאתה משוה אותנו לך, לך השוה את בניך". ומשמע אפוא שאין נחשבים רבים כשבאים מטעמים שונים.

אך מציין המרגליות הים להמשך המדרש שם, ששאלו תלמידיו את ריב"ק: "לזה דחית בקנה רצוץ, לנו מה אתה משיב", הרי שבאמת ניתן לצרף טעמים שונים לרוב. וממשיך המדרש "אמר להם בעשיו כתיב ביה ו' נפשות וכתב ביה נפשות הרבה וכו', וביעקב שבעים נפש וכתב ביה נפש אחת וכו', אלא עשיו שהוא עובד לאלהות הרבה כתיב ביה נפשות הרבה, אבל יעקב שהוא עובד לאלוה אחד כתיב בו נפש אחת". וביאר המרגליות הים שכאשר כולם עובדים לאלוק אחד כולם מצטרפים לדעה האמיתית, משא"כ כשכולם עובדים את השקר. שכאשר יש כאן דעת שוטים מול דעה ברורה, אין מתחשבים ברוב.

עכ"פ חזינן שמעיקר הדין מצרפים דיינים שנותנים טעמים שונים. ע"פ הסברא אין סיבה לצרפם, אך זה חלק מגזה"כ של אחרי רבים להטות, שמצרפים אותם יחד להיות רוב אפי' שמצד הסברא אינם רוב, כל זה חלק מגזה"כ דאחרי רבים להטות.

דף מא

ריב"ז חי ק"כ שנה

ריב"ז חי ק"כ שנים, מ' שנה עסק בפרקמטיא, מ' שנה למד, מ' שנה לימד.

איתא בסוף בראשית רבה (פרשה ק, י) "וישב יוסף במצרים וגו', ששה זוגות שנותיהם שוות. רבקה וקהת, לוי ועמרם, יוסף ויהושע, שמואל ושלמה, משה והלל הזקן, ריב"ז ורבי עקיבא. משה עשה בפלטין של פרעה מ' שנה ובמדן מ' שנה ושימש את ישראל מ' שנה, ריב"ז עשה פרקמטיא מ' שנה וכו'". הרי שריב"ז מקביל למשה רבינו.

ובשער הגלגולים (הקדמה ל"ו) איתא שרבי עקיבא וריב"ז מגיעים משורש נשמת משה רבינו, ויש להם אחיזה וקורבה עמו.

במגלה עמוקות (פרשת שמות; פרשת ואתחנן אופן ק"צ; ועוד) מבאר שמושה חי ק"כ שנה וזה רמוז בגימטריא של המילה "הסנה". וד' פעמים נאמר "הסנה" כנגד משה רבינו, הלל, ר"ע, ריב"ז. במקום אחר הוא מונה חמש פעמים, והפעם החמישית היא כנגד יהושע שהיה אמור לחיות ק"כ שנה. וכל אישים אלו שייכים למשה רבינו: הלל מגיע מגופו של משה, ר"ע וריב"ז משתי הידיים. במג"ע פרשת שמות משמע שר"ע מגיע מצד ימין "מוליך לימין משה זרע תפארתו", "זרע" ראשי תיבות זה רבי עקיבא. אמנם בקהלת יעקב (ערך הלל) כתב שרבי עקיבא הוא צד שמאל וריב"ז צד ימין.

ומוסיף המג"ע שאמרו לעיל (יב, א) שיש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו אלא שאין הדור זכאי, דהלל הוא המשך של משה רבינו. הלל ראשי תיבות "הוא לך לפה" דמשה רבינו סוד תושב"כ והלל סוד תושב"ע דהיינו המשניות.

עכ"פ כל מי שהגיע משורש משה רבינו, חי ק"כ שנה.

ונציין עוד מה שלמדתי עם מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל, ע"פ דברי הגר"א,